

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Узагальнено методичні засади побудови системи обліку витрат на підприємстві. Розроблено рекомендації щодо обґрунтування вибору методів обліку витрат та подолання негативних наслідків, що можуть виникнути на підприємстві в разі здійснення спроб оптимізації витрат.

Аннотация. Обобщены методические основы построения системы учета затрат на предприятии. Разработаны рекомендации по обоснованию выбора методов учета затрат и преодоления негативных последствий, которые могут возникнуть на предприятии при попытках оптимизации расходов.

Annotation. The methodological foundations for constructing the cost accounting systems at the enterprise are summarized. The recommendations for justifying the choice of cost accounting methods and overcoming the negative consequences that could arise in the company when trying to optimize costs are developed.

Ключові слова: витрати, система обліку витрат, метод обліку витрат, реструктуризація управління, собівартість, управлінська система.

Витрати підприємства та собівартість продукції (послуг), що виробляється, є найважливішими узагальнюючими показниками використання всіх видів ресурсів, необхідних для здійснення господарської діяльності. Саме на основі економічно обґрунтованих розрахунків цих показників забезпечується повне відшкодування спожитих ресурсів, що є вкрай необхідним для успішного продовження виробничого процесу. Рівень і динаміка витрат дозволяють також оцінити доцільність, раціональність і економічну ефективність використання ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства. Рівень витрат підприємства та собівартості продукції є також об'єктивним відображенням досягнутого технічного та організаційного рівня виробництва, ефективності господарювання в цілому. Отже, повнота обліку витрат на підприємстві є одним із найважливіших чинників економічного обґрунтування широкого кола управлінських рішень, пов'язаних із розподілом усіх видів ресурсів.

Сучасний економічний стан на більшості українських підприємств потребує постійних удосконалень щодо методів та техніки управління бізнесом. Це пов'язано зі складністю, динамізмом, високим рівнем конкуренції та глобалізації підприємницького середовища. В таких умовах набуває актуальності проблема управління витратами на підприємстві. Економічно обґрунтоване управління витратами, у свою чергу, дає можливість регулювати собівартість продукції даного підприємства. Інструментом управління при цьому виступає облік витрат як одна з головних функцій економічного механізму.

Вивчення теоретичних та практичних аспектів обліку та контролю витрат суб'єктів господарювання, формування собівартості продукції та послуг здійснювалося в наукових працях багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників, таких, як Н. Агеєва, Ф. Бутинець, Д. Гаврилов, Н. Герасимчук, С. Голов, К. Друрі, С. Денісов, О. Жданов, О. Кармінський, В. Крилов, Е. Мінаєв, М. Оленев, А. Примаєв, С. Фалько, Л. Чижевській [1 – 4], та інших. Слід, проте, зазначити, що на вітчизняних підприємствах донині найбільш широкого використання набув нормативний метод обліку витрат, особливість якого полягає насамперед в орієнтації на відносно сталі, незмінні умови.

Метою написання статті є вивчення та узагальнення характеристики методичного забезпечення функціонування системи обліку витрат на підприємстві, а також розробка рекомендацій щодо обґрунтування вибору методів обліку витрат.

Об'єктом дослідження є виробничі витрати підприємства.

Предметом дослідження виступають теоретико-методологічні та організаційно-методичні питання побудови обліку, аналізу й аудиту витрат на виробництво продукції підприємства.

Облік витрат на підприємстві є важливою складовою комплексу процедур планування та контролю споживання ресурсів. Облікові відомості про обсяги витрат стають нормативною та інформаційною базою для розробки низки планів, узгодження матеріальних та фінансових потоків підприємства, а також використовуються для аналізу причин відхилень фактичних витрат від планових показників. Отже, широта та складність управлінських завдань, що вирішуються на основі використання облікових відомостей, обумовлюють необхідність формування належного цілісного підходу до побудови безперервного процесу обліку та контролю витрат на засадах створення відповідної управлінської системи. Крім того, методичне забезпечення обліку витрат у сучасних мінливих господарських умовах обов'язково має зосереджуватися не тільки на ретроспективному підрахунку фактичних обсягів витрат виробничих ресурсів і встановленні причин викривлення планових показників, але й на вирішенні питань контролю за ефективністю понесених витрат. Розв'язання низки зазначених управлінських завдань може здійснюватися на основі вибору однієї з двох можливих альтернатив побудови системи обліку витрат (COB) – системи обліку повних або системи обліку неповних витрат [1].

Характерна відмінність між згаданими альтернативами формування COB на підприємстві полягає в різному ступені уваги до врахування закономірностей, наявних у динаміці змін витрат залежно від умов господарювання,

Для системи обліку повних витрат притаманним є вивчення більш глибоких відмінностей, що існують між різними видами витрат залежно від економічної природи операцій, пов'язаних зі споживанням ресурсів, що витрачаються [4].

До складу безумовних переваг системи повного обліку витрат (СПОВ) насамперед належать наступні: простота побудови СОВ та методична прозорість аналітичних процедур; можливість оперативного корегування широкого кола економічних рішень у різних сферах (від закупівель ресурсів до ціноутворення на готову продукцію) відповідно до результатів аналізу відхилень фактичних витрат від передбаченого нормативного рівня, що дозволяє уникнути врахування впливу випадкових коливань собівартості. Слід, проте, зазначити, що у мінливих ринкових умовах методичне забезпечення системи повного обліку витрат характеризується також вагомими недоліками, такими, як повторювані запізнення у наданні належної інформації про коливання споживання ресурсів, відсутність уваги до зв'язку між витратами та обсягами діяльності, скорочення точності функціонування облікової системи через можливе спотворення економічних відомостей, що відбувається внаслідок непрямого розподілу великої кількості прямих і непрямих (загальних) витрат. Отже, використання СПОВ є цілком доцільним за умови сталого виробничого процесу, відносно незмінних цін на більшість видів ресурсів та на вироблені товари (послуги), за наявності високих вимог до якості готової продукції.

Зростання мінливості господарського середовища обумовлює необхідність ускладнення облікових процедур, зокрема, шляхом побудови системи неповного обліку витрат (СНОВ), до позитивних характеристик якої слід віднести такі: широкі можливості для отримання своєчасного інформаційного забезпечення управлінських рішень, спрямованих на пристосування підприємства до змін ринкового середовища (у т. ч. – корегування товарної та цінової політики, визначення наслідків змін рівня використання виробничої потужності); підвищення рівня відповідальності та мотивації виконавців за дотримання встановлених планових показників діяльності; економічне обґрунтування резервів підвищення ефективності господарювання та економії витрат та ін. З іншого боку, практичне впровадження методичних засад розбудови СНОВ звичайно ускладнюється через відсутність єдиної економічно обґрунтованої бази, необхідної для об'єктивного розмежування витрат відповідно до характеру їхнього зв'язку з умовами діяльності підприємства, що, у свою чергу, часто може призводити до певного спотворення результатів обліково-аналітичних процедур [4].

Крім того, побудова СНОВ звичайно має бути організаційно підкріплена реалізацією низки заходів щодо певної децентралізації управління, спрямованих на розширення сфери відповідальності виконавців (насамперед – у виробничих підрозділах) щодо регулювання рівня витрат ресурсів. Проте до складу негативних наслідків здійснення організаційних перетворень такого роду слід віднести зростання небезпеки виникнення структурних (між різними структурно-організаційними ланками – функціональними сферами діяльності підприємства) суперечностей у разі здійснення спроб локальної (в межах окремої структурно-організаційної ланки) оптимізації витрат.

Виникнення різного роду суперечностей звичайно буде зумовлюватися об'єктивними розбіжностями між економічними інтересами працівників різних підрозділів у сфері скорочення витрат, а також між інтересами окремих підрозділів та ефективністю господарської діяльності підприємства в цілому. Розв'язання економічних проблем такого роду звичайно вимагатиме належного доопрацювання методичної бази побудов СНОВ, необхідного для запобігання загостренню структурних конфліктів, що звичайно має здійснюватися на засадах використання методів обліку прямої собівартості або функціонального обліку у процесі здійснення заходів щодо реструктуризації управління підприємством за принципом виділення центрів відповідальності [4].

Отже, в процесі розбудови системи управління витратами неодмінно мають бути взяті до уваги характерні ознаки витрат, що певною мірою знаходять відображення у специфіці генерації відповідних управлінських впливів. З метою інтеграції розподілу витрат до структурної побудови СОВ пропонується проводити диференціацію за ознакою відношення витрат до певного елемента (рівня) системи управління витратами.

Перехід на нові моделі розвитку для України є пріоритетним та стратегічним напрямком розвитку, який передбачає реалізацію таких етапів:

по-перше удосконалення загальної методології обліку виробничих витрат, а також дослідження особливостей виробничої системи витрат;

по-друге, надання підприємствам рекомендацій щодо найраціональніших підходів до складання внутрішньої звітності, яка б надавала в систематизованому вигляді інформацію для оперативного управління витратами на інноваційні процеси.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посібн. для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевські, Н. В. Герасимчук. – Житомир : ЖІТІ, 2010. – 448 с.
2. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет : учебн. пособ. для вузов / К. Друри ; пер. с англ. под ред. Н. Д. Эриашвили ; предисл. проф. П. С. Безруких. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 2009. – 783 с.
3. Жданов А. Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией / А. Ю. Жданов, С. А. Денисов. – М. : Изд. "Дело и Сервис", 2010. – 416 с. – Библиогр. : с. 409–410.
4. Масленщиков В. В. Процессно-стоимостное управление бизнесом / В. В. Масленщиков, В. Г. Крылов. – М. : ИНФРА-М, 2010. – 285 с. – Библиогр. : с. 260–266.